

24.09.2026

Kaustisen kunnan lausunto arkistoinnin suunnittelu tiedonhallintamallin ohjeesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Ovatko ohjeen perusajatus ja sen esittämät tavoitteet mielestänne ymmärrettäviä? Mitkä kohdat tai tavoitteet ovat erityisen selkeitä?

Mitkä kohdat tai tavoitteet jäävät epäselviksi?

Kaustisen kunnanhallitus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Kaustisen kunta pitää ohjeen tavoitetta perusteltuna. Arkistoinnin kytkeminen osaksi tiedonhallintamallia tukee tietoaaineistojen elinkaaren hallintaa sekä niiden säilymistä ymmärrettävinä, todistusvoimaisina ja käytettävänä toimintaympäristön muutoksissa.

Ohje merkitsee kunnille kuitenkin huomattavaa muutosta nykyisiin toimintatapoihin. Arkistoinnin suunnittelu laajenee asiakirja- ja tehtäväluokkatasolta tietoaaineistojen, tietoryhmien, arkistointisääntöjen, arkistoerien, elinkaaritapahtumien ja siirtokirjanpidon hallintaan. Tämä lisää asiakirjahallinnon, tiedonhallinnan, toimialojen, ICT:n, tietosuojan ja järjestelmätoimittajien yhteistyön sekä osaamisen ja resursoinnin tarvetta. Pienissä kunnissa tämän läpivienti on hankalaa, jollei peräti lähes mahdotonta, koska useassa kunnassa ei ole erillistä tiedonhallintahenkilöstöä, vaan tehtäviä hoidetaan oma viran tai toimen ohella, jolloin aika ei yksinkertaisesti riitä tämän kaiken organisointiin. Kunnilla ei kiristyvässä taloustilanteessa ja jatkuvasti valtion taholta annettujen lisääntyvien tehtävien vuoksi mahdollista selvittää kaikista annetuista velvoitteista, mutta ei ole myöskään taloudellisen tilanteen vuoksi mahdollista palkata lisätyövoimaa.

Ohjeessa tulisi erottaa nykyistä selkeämmin toisistaan lainsäädännöstä johtuvat velvoitteet, suositeltavat toimintatavat ja pidemmän aikavälin tavoitetila. Erityisesti tehtävärekisterin, arkistointisääntöjen, arkistoerien ja siirtokirjanpidon asema sekä niiden edellytetty vähimmäissisältö tulee kuvata yksiselitteisesti. Lausunnon antamista vaikeuttaa se, etteivät tiedonhallintamallin vähimmäistietoja ja käytännön toteutusta koskevat liitteet sisälly ohjeluonnokseen.

Tiedonhallintamallin ja tiedonohjaussuunnitelman (TOS) välinen suhde on kuvattu pääosin tarkoituksenmukaisesti. TOS tulee voida säilyttää asiakirjallisen tiedon käytännön ohjausvälineenä ilman tarpeetonta päällekkäistä dokumentointia. Ohjeeseen tarvitaan konkreettisia esimerkkejä siitä, miten nykyiset tehtäväluokitukset ja tiedonohjaussuunnitelmat voidaan yhdistää tietoaaineistotaseeseen suunnitteluun. Tiedonohjaussuunnitelmia ei missään tapauksessa tule lakkauttaa, ne ovat monissa asiahallintajärjestelmissä juuri ohjaavina tekijöinä tiedonhallinnassa ja arkistoinnissa.

Kunnissa on runsaasti eri-ikäisiä tietojärjestelmiä sekä analogisia ja digitaalisia aineistoja. Kaikissa järjestelmissä ei ole valmiuksia ohjeessa kuvattujen metatietojen, arkistoiden tai siirtojen hallintaan. Vaatimusten toteuttaminen voi edellyttää järjestelmämuutoksia, uusia teknisiä ratkaisuja ja sopimusmuutoksia. Ohjeessa tulee siksi huomioida kuntien erilaiset lähtökohdat ja mahdollistaa riskiperusteinen, vaihteellinen eteneminen.

Kaustisen kunta esittää, että lopulliseen ohjeeseen:

- lisätään kunnille soveltuva vähimmäistaso ja vaihteellinen toteutusmalli aikatauluineen
- selvennetään velvoittavien vaatimusten ja suositusten välinen ero
- kuvataan tiedonohjaussuunnitelman (TOS) ja tiedonhallintamallin yhteensovittaminen käytännön esimerkein
- laaditaan mallipohjat tietoaineistojen, arkistointisääntöjen, arkistoiden ja siirtokirjanpidon kuvaamiseen
- huomioidaan vanhat tietojärjestelmät sekä analogiset ja hajautetusti säilytettävät aineistot
- määritellään riittävä siirtymäaika ja tarjotaan kunnille koulutusta ja muuta ohjeen toimeenpanotukea
- arvioidaan toimeenpanon kustannus-, henkilöstö- ja järjestelmävaikutukset.

Kaustisen kunta pitää tärkeänä, että ohje tukee yhdenmukaista tiedonhallintaa, mutta mahdollistaa kunnille niiden kokoon, tietojärjestelmäympäristöön ja käytettävissä oleviin resursseihin suhteutetun toteutustavan. Uudistuksen onnistuminen edellyttää selkeitä vähimmäisvaatimuksia, yhteisiä käytännön malleja, riittävää siirtymäaikaa sekä Kansallisarkiston jatkuvaa ohjausta. Siirtymäajan tulee olla riittävän pitkä, vähintään viisi vuotta. **Uudistukseen on myös osoitettava kunnille riittävät taloudelliset resurssit valtionosuuksien muodossa.**

2. Ohjeen lähtökohta on, että arkistointia ja myös siirtoja arkistoon ohjataan ennakoiden tietoaineistotasolla ja arkistointisäännöillä.

Jos ette kannata lähtökohtaa, miten tavoite eli toistettava ja todennettava arkistointi ja arkistosiirrot voitaisiin mielestänne saavuttaa?

Mielestämme nykyisiä toiminnanohjaussuunnitelmia tulee pystyä hyödyntämään arkistosiirroissa. Arkistointisääntö on myös mielestämme vanhanaikainen termi ja termin tulisi olla ennemminkin tiedonhallintaohje/-tiedonhallintasääntö.

3. Miten hyvin ohje mielestänne tukee tiedon elinkaaren ja arkistoinnin suunnittelua? Erityisesti: ovatko tietoaineiston, arkistointisäännön, arkistoerän ja elinkaaritapahtumien roolit ja suhteet riittävän selviä?

Mitkä ovat mielestänne ohjeen tärkeimmät hyödyt arkistoinnin ja elinkaaren suunnittelun näkökulmasta?

Mielestämme ohje ei ole kovinkaan selkeä ja varsinkin arkistoalaa tuntemattomalle hankalasti omaksuttava asiakirja. Ohjeen tulee olla selkeämpi ja helpommin ymmärrettävä myös mahdollisille uusille tuleville työntekijöille.

Tiedonhallintalain mukainen arviointi suunniteltujen uudistusten ja tietojärjestelmien käyttöönoton vaikutusten arviointi tiedonhallintaan on edellytys onnistuneelle arkistoinnille.

4. Miten hyvin ohjeen esittämä malli voidaan sovittaa organisaationne nykyisiin tiedonhallinnan kuvauksiin ja käytäntöihin?

Mitä haasteita tai päällekkäisyyksiä ohjeessa mielestänne on esimerkiksi suhteessa tiedonohjaussuunnitelmiin tai muihin kuvauksiin?

Miten muut kuvaukset voisi huomioida lopullisessa ohjeessa?

Kaustisen kunta on pieni kunta, jossa asiantuntijaorganisaatio on ohut. Virat ja toimet sisältävät monia eri työtehtäviä. Mielestämme nyt esitetty malli ei ole meille pienessä kunnassa toimiva ja lisää valtavasti työmäärää. Pienille kunnille tulisi olla paljon yksinkertaisempi malli ja kuntien itsehallinnon kannalta, kuntien tulisi myös itse saada enemmän päättää kuinka asian haluaa järjestää, huomioiden tietenkin arkistointilain ja Kansallisarkiston sekä Tiedonhallintalautakunnan antamat ohjeet omalle kunnalle soveltuvien osin käytettävissä olevien resurssien mukaisessa suhteessa.

5. Miten arvioitte ohjeen tavoitteiden mukaisen tiedon vaatimaa ylläpitoa organisaatiossanne?

Mitkä tiedot olisi mahdollista pitää ajan tasalla helposti ja mitkä muodostaisivat suurimman haasteen?

Mikä osa olisi työläin? Olisiko sen toteuttaminen saatavan hyödyn vuoksi kuitenkin mielestänne perusteltu?

Koemme uudistuksen valtavana haasteena ja työmäärän lisääntymisenä sekä tiedon vaatiman ylläpidon kunnassamme lähes mahdottomaksi. Kuten edellä on mainittu, meillä on ohut asiantuntijaorganisaatio ja ainoa varsinainen arkistoinnin koulutuksen saanut henkilö on hallintosihteeri, jolla on myös runsaasti hallinnon muita tehtäviä.

Emme koe, että tiedot olisivat mitenkään helposti yllä pidettävissä, suurimman ongelman muodostavat resurssipula, niin henkilöstö- kuin taloudellisetkin resurssit.

Koemme, että koko prosessi on erittäin työläs, emmekä koe, että siitä saatava hyöty on perusteltu kuntamme kannalta. Mielestämme nykyinen tilanne on omalta osaltamme toimiva, eikä sitä tulisi kovinkaan paljon muuttaa.

6. Mitä ohjeen toimintatapojen käyttöönotto edellyttäisi teiltä ensimmäisenä vuonna ja mitä sen jälkeen jatkuvasti?

Esimerkiksi työmäärä, osaaminen, ylläpitovastuut?

Millaista tukea ja koulutusta tarvitsette ohjeen esittämän toimintatavan käyttöönottoa varten?

Toimintatapojen käyttöönotto vaatisi ensimmäisenä vuotena mm. henkilöstön kouluttamisen ja osan henkilöstöstä sijoittamisen pelkästään tätä työtä tekemään. Ylläpitoa varten joutuisimme todennäköisesti hankkimaan erillisiä uusia ohjelmia, taloudellisten resurssien lisäämistä. Työmäärä tulisi moninkertaistumaan nykyiseen verrattuna. Ylläpitovastuut tulisi määritellä uudelleen, osaamista tulisi kehittää edelleen, kunnallamme ei yksinkertaisesti olisi resursseja tämän uudistuksen läpiviemiseen.

Tarvitsisimme ennen kaikkea taloudellista tukea esim. valtionosuuksina, jotta tämä voitaisiin edes tyydyttävällä tasolla viedä läpi. Myös koko hallinto henkilökunnan kouluttamista asiaan tarvitsisimme.

7. Yleiset huomiot ja kehittämis ehdotukset.

Jos ohjetta pitäisi yksinkertaistaa, mistä aloittaisitte?

Jos ette kannata jotakin keskeistä ratkaisua ohjeessa, miten sama tavoite pitäisi mielestänne toteuttaa?

Muut mahdolliset havainnot ja kommentit.

Kaustisen kunnan mielestä ohjetta tulee yksinkertaistaa kauttaaltaan. Mielestämme varsinkin metatietotaulukot ovat aivan liian raskaat ja niitä tulee yksinkertaistaa huomattavasti.

Kuntien tulee voida itsehallinnon perusteella valita se taso, millä tavalla tiedonhallintamallinsa toteuttaa, tiedonhallintamallin tekemisessä tulee huomioida kuntien koko ja käytettävissä olevat resurssit. Isoilla kunnilla on omat tiedonhallintatiiminsä, mutta kuten edellä on mainittu pienissä kunnissa tiedonhallintatyö saattaa olla vain osana yhden viranhaltijan muita virkatehtäviä ja siinä mielessä kohtuuton prosessi läpivietäväksi.

Emme kannata erillisen tehtävärekisterin ylläpitoa, koska toiminnanohjaussuunnitelma on jo tehty tehtäväpohjaisena. Tämä on mielestämme päällekkäistä työtä, josta tulee päästä eroon. Emme myöskään kannata erillistä tehtäväluokitusta, koska myös käytössämme on soveltuvin osin kuntien yhteinen tehtäväluokitus toiminnanohjaussuunnitelman pohjana ja se on mielestämme pienessä kunnassa ihan riittävä. Nykyinen tehtäväluokitus on käytännössä havaittu hyväksi ja toimivaksi, se tukee arkistonmuodostusta ja toimii samalla myös arkistointia ohjaavana sekä sisältää kaikki säilytysajat, järjestelmät, vastuuhenkilöt, salassapitotiedot jne.

Tällä uudella ohjeella lisätään huomattavasti kunnissa tehtävää työtä, mutta millään tavalla ei kuitenkaan mahdollisteta lisäresursseja. Kuntien ja kaupunkien erilaisuus ja koko tulee paremmin huomioida paremmin.

Kunnilla on jo nyt valtava määrä entisiä valtion viranomaisten tehtäviä, erilaisia raportointivelvollisuuksia ja muita jo näkyvissä olevia uusia tehtäviä, eikä tehtäviä tule enää lisätä ilman, että siihen osoitetaan valtion taholta lisäresurssia kohtuullisena valtionosuuden lisäyksenä.